

שְׁהִיא תְּמִיד מְעֵזָם שֶׁל חֲכָמֵי עוֹלָם הָאֲמִתִּיִּים,

לחכמי העולם האמיתיים הדברים אינם חידוש. חכמי העולם בכל האומות תמיד חשו והכירו את השורש העליון של המציאות. תמיד הבינו את הענינים העליונים המופשטים.

וְשֶׁהִיא אוֹרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל־לוֹת,

אצל אומות העולם יחידי סגולה הכירו בכך, אולם בעם ישראל כללות העם הבינו את האמיתיות האלוקיות הגדולות. אמנם עם ישראל לא תמיד ידע לבטא את הרעיונות בשפה פילוסופית אולם גם ההמון הפשוט קלט את הרעיונות במין תחושה אינסטינקטיבית בריאה.

הַחֲפֵץ תְּמִיד שֶׁהָאֲמִת הָעֲלִיּוֹנָה הַמְּחַלֶּטֶת תִּהְיֶה הַמְּנַצַּחַת בְּעוֹלָם,

כל מדע מסביר פן אחד של המציאות ולכן הוא אמת חלקית. האמת המוחלטת היא הנשמה של כל המדעים השורש של כל המדעים. עם ישראל חפץ לגילוי האמת הזו.

וְהַפּוֹעֵלֶת עַל כָּל הַלֵּיכוֹת הַחַיִּים כָּלָם בְּגִבּוֹרֶתָהּ,

האמת הזו פועלת על כל החיים.

הוֹלְכוֹת הֵן וְנַעֲשׂוֹת לְדַבָּרִים שֶׁהֵם שׂוֹיִם לְכָל נַפֶּשׁ,

האמיתות האלוהיות שהיו בעבר מיוחדות ליחידי סגולה נעשות מובנות לכל. רב ניסים גאון בפירושו על מסכת ברכות¹³ אומר כי תלמידיו שאלו אותו שאלה והוא ענה כי קשה לענות כי זה מסובך ועמוק. ובדורות שלנו זה לא עמוק.

עַד שֶׁאֵי אֶפְשָׁר עוֹד לְהַסְבִּיר גַּם אָמוּנָה פְּשׁוּטָה לְאֲנָשִׁים בִּינּוּנִים, כִּי אִם עַל פִּי הַרְחַבַת הַצָּעַת רְזִי עֲלִיוֹן, שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם.

לא ניתן להסביר בשטחיות רעיונות אמוניים אלא רק בעמקות אפילו לאנשים פשוטים. גם הם לא מסתפקים בהסברים פשוטים. יש להסביר כל רעיון בהרחבה של הצעת רזי עליון, אין מדובר דווקא בלקסיקון של רזי תורה אלא בעמקות.

מעשה מרכבה

וּפְתַחֵי הַשְּׁעָרִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הֵם הֵם גּוֹרָמִים עֲצָמִיִּים לְפִתְיַחַת שְׁעָרֵי מַעֲשֵׂה מְרַפְּכָה,

במשנה מסכת חגיגה¹⁴ כתוב

¹³ לב ע"א. וראה: אגרות ח"ב תיד (סה-ע).

¹⁴ ב, א.

אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.

מעשה מרכבה נמצא במדרגה מעל מעשה בראשית.

**שְׁהִיא הַנְּהַרְהָ הָעֲלִיּוֹנָה, הַמְּסַנְּלֵת אֶת הַחוּשִׁים וְאֶת הַרְצוֹנוֹת, אֶת הַהֶפְרֹת וְאֶת הַרְגָּשׁוֹת ,
לְהַאֲחִז בְּעַמְק הַרְעִיּוֹנִיּוֹת הָאִתְּנָה, מְקוֹר תִּיִּים תְּמִימִים וְנִצְתִּיִּים, עַד שֶׁתִּיִּים הוֹלְכִים בְּאִמְץ
קְרִשָׁתָם לְנִצַּח כָּלֹּ אֶת הַמְּוֹת, וְהַטּוֹב מִמֵּתִיק כָּלֹּ אֶת כָּל הָרַע כָּלִיל.**

מעשה בראשית הוא הופעת היש מהקודם ליש, מעל היש. מעשה מרכבה בהסבר פשוט הוא כיצד רבונו של עולם רוכב על העולם. המרכבה האלוקית כפי שמופיעה בתחילת ספר יחזקאל. סדרי ההשגחה העליונה. הפילוסופים אהבו את המונח "השגחה" והחכמים הפנימיים את המונח "הנהגה" היות והמילה השגחה יכולה להתפרש כהסתכלות פסיבית, פיקוח ללא התערבות. הנהגה היא פנימית יותר. הביטוי המופיע כאן הוא "הנהרה".

בתחילת ספר יחזקאל מסביר רש"י בקיצור ואברבנאל באריכות מהו מעשה מרכבה. ומקור שניהם בגמרא מסכת חגיגה פרק שני.

לכאורה למה יחזקאל הנביא עוסק בסודות התורה, מהו ההקשר למצבו של העם הנמצא בגלות. למה לא נקט דברי עידוד ליציאה מהגלות?

יחזקאל בדבריו מדבר על יציאה מהגלות שהיא המשבר הגדול ביותר שעבר על עם ישראל. ישראל היו על אדמתם, בא נבוכדנצר והגלם מעל אדמתם אל ארץ נכר. איה ריבונו של עולם, היכן המנהיג?

אומר יחזקאל: כל הדברים שייכים לסדר הנהגה האלוקית. כחות שונים פועלים על העולם. גלגלי ההיסטוריה, אופני ההיסטוריה, פתאום ראיתי רוח באה מהצפון, יש ארבע חיות, ארבע ממלכות, ומעל הכל, מעל הכסא, ריבונו של עולם שולט על הכל ומסדר את הכל. ולכן אין צורך לדאוג מהגלות, הכל יבוא על מקומו בשלום. זו נבואה של נחמה השואבת את הכוחות מעומק ההבנה. משברים קשים לא ניתן לפתור באמצעות פתרונות פשוטים אלא רק באמצעות רעיונות עמוקים.

מעשה מרכבה הוא הסבר ההיסטוריה האלוקית. המושג "היסטוריה" ניתן להרחבה. לא רק היסטוריה של אותה תקופה אלא גם היסטוריה של עם ישראל, של העולם, של כל העולמים. כיצד ריבונו של עולם מנהיר את הכל, רוכב על הכל, נמצא בתוך הכל, מקושר אל הכל.

הסברו של האברבנאל חלוק קצת על הרמב"ם. גם הרמב"ם מסביר¹⁵ כי מעשה מרכבה הוא כיצד רבונו של עולם מחיה את כל העולמות. רבי יצחק אברבנאל מסביר הסבר היסטורי, והרמב"ם לא. רב הסבריו של הרמב"ם אינם היסטוריים אלא דנים במוחלט. דוגמא להסבר היסטורי בדברי הרמב"ם הוא בתחילת הלכות עבודה זרה¹⁶ שם מסביר

¹⁵ הלכות יסודי התורה פרק ב, יא, ושם פרק ד, י. ובפתיחה למורה נבוכים.

¹⁶ הלכות עבודה זרה פרק א.

הרמב"ם את ההשתלשלות ההיסטורית של עבודה זרה.¹⁷ אולם הקו הראשי של הרמב"ם הוא המוחלט, האמיתי. עולם הבא הוא כך וכך. לרמב"ם לא חשובה דרך התגלגלות והשתלשלות העניינים עד לעולם הבא. אותו מעניין העולם הבא המוחלט ולא ביחס לעולמות שקדמו לו. מאמר "החיות הישראלית"¹⁸ מהווה ביאור למעשה מרכבה, כיצד רבונו של עולם מחיה את הכל.

התפתחות אישית מוסרית

התפיסה השכלית הרוחנית העליונה, כשם שהיא מתמקמת את הרצון האישי, ומענדת את הקשר התברותי, היא פותחת את החושים הנשמיים והרוחניים להתקשר עם המציאות כמו שהיא, והעשר והעדר, הנוי והנצח שלה הולך ומתגלה לפניך.

ככל שהאדם הוגה ביותר עמקות, הוא מתעדן ומתרומם באופן אישי ובאופן חברתי. גם המציאות עצמה מובנת לאדם זה יותר.

יש השואלים: מוסר הוא התפתחות פרטית. כיצד לימוד דברים כללים מוביל להתפתחות אישית מוסרית, למה לא קובעים אצלנו "סדר מוסר" כפי שמקובל בישיבות הליטאיות?

תשובה: ככל שהתפיסה השכלית באדם נעשית מופשטת יותר, עליונה יותר, ממילא הרצון נעשה יותר טוב. ההשפעה היא מלמעלה ולא באמצעות טיפול ישיר בפרטים אלא טיפול מהשורש. התנהגותו של אדם המלא בגאווה נובעת מתוכיותו. אם היה אדם עדין בתוכו ממילא לא היה מתגאה. לא ניתן לכפות באמצעים חיצוניים התנהגות. הפסיכולוגיה הביהביוריסטית, התנהגותית מנסה לשנות התנהגות באופן חיצוני. לדוגמא: אדם מפחד לצאת החוצה. הפתרון הביהביוריסטי יהיה יציאה בהדרגה. נוציא יד אחת החוצה ואחר כך את כל הגוף בהדרגה. כלומר, יש בעיה מעשית, התנהגותית, נתקן באמצעים מעשיים.

אולם הדברים עמוקים יותר, אם אתה מפחד, הדברים נובעים מפחד פנימי ולכן כשאתה יוצא החוצה אתה מפחד. אם ילמדו אותך לצאת החוצה בהדרגה ומזה לא תפחד אז יצוץ נושא אחר ממנו תפחד וכן הלאה. הפחד בפועל נובע מפחד פנימי המתגלה בצורות שונות. לכן, צריך לבחון את הפנים.

כך בענין הרצון. אם יש לך רצון לא עילאי, רצון שפל. הפתרון לא יהיה להכריח אותך לרצות דברים נעלים באמצעות הפחדות של מוסר, אלא לשנות את ההווה שלך מבפנים.

יש כאן מעגל קסמים. אדם גס, סתום, אינו יכול להבין דברים עליונים. ודברים עליונים לא ניתן לתפוס בלי טהרה אישית מוסרית, ואולם טהרה דורשת השגת דברים עליונים.

אנחנו מתחילים בדברים העליונים, כמו בספר "מסילת ישרים" בו מתחיל רמח"ל להסביר את הטהרה המוסרית מלמעלה, דבקות אלוקית.

¹⁷ ראה גם אגרת תימן.

¹⁸ לנתיבות ישראל, חלק ב מאמר מו עמ' רפז.

אנו דנים כאן בשיטת הטיפול באדם. האם לגייס את המדרשים והכתובים על מנת להביא לטיפול פרטני של האדם או להיפך להביא את האדם לדרגה אחרת בה ממילא הכל יתוקן.

יש ללמוד "שמירת הלשון" ו"מסילת ישרים", אולם באופן כללי אין צורך ללמוד כל כך הרבה את ספרי המוסר אשר צמחו בדורות האחרונים מפי תנועת המוסר. יש ספרי מוסר של הראשונים, אולם הם דברו לדור שלהם ואנחנו צריכים לדבר בהתאם לדורנו אנו. הדרך הראשית, של תיקון האדם היא באמצעות פתיחות למחשבות עליונות. כך גם ביחס לדור. הדור לא סובל מחוסר מוסר.

החיים שפגויה נעשים רחבים, טהורים, קדושים וצדיקים,

חיי הגוף במקום להכות את הגוף ולצער, מתגדלים, מתעדנים מיטהרים, נעשים קדושים.

והחיים שמחוץ לגויה וממעל לה, מאירים תמיד בקל נגהם.

אדם סופג מההוויה, מהסביבה, מן הטבע כל טוב.